

# משק הבקר והחלב

יו"ל ע"י התאחדות מגדלי בקר בישראל, תל-אביב, רח' מוא"ה 52 א'

יולי 1955

10

תמוז תשט"ו

## על הפרק

### מסקנות ועדת החלב מהן:

בחוברת הקודמת — החוברת מס' 9 — תבענו ממקום זה את פרסום מסקנות ועדת החלב והבענו את התקווה שהן תעודדנה את ענף הבקר, שנתון זה שנים במשבר קשה של חוסר רנט-ביליות. לא השלינו את עצמנו בגדולות, אולם אף הפסימיסטים שבינינו לא שיערו דו"ח קט' לני כזה כפי שהוגש לוועדת השרים הכלכליים אחרי 6 חדשי עבודת הועדה. אכן, צדקו החברים אשר הטילו ספק ביכולתה של ועדה מורכבת פקידי ממשלה בלבד, לעשות עבודה עצמאית ובלתי תלויה בכל הנוגע לחשיפת שורשי המשבר ועוד יותר בקשר להמלצות לתיקון המצב. הזמן הרב שנדרש לסיכום המלצות הועדה והסתייגות אחדים מחבריה מגלים טפח מן ההתרוצצות והלחץ בהם פעלה ועדה זו; ברור לגמרי שאחדים מחברי הועדה חתמו על הדו"ח רק תחת לחץ משמעת המשרד בו הם עובדים ובניגוד להכרתם.

הכתרת ההודעה לעתונות וקריאתה בעיקר החדשות בקול ישראל: „ועדת החלב נגד העלאת המחיר“ עומדת בסתירה לתוכנה ושקופה מדי הכוונה להטעות את דעת הקהל.

איש לא דרש את העלאת מחיר החלב לצרכן. במידה שידוע לנו, לא עשו זאת הצרכנים ואף לא אחד מנציגי היצרנים. בכל פרשת המו"מ שלנו עם מוסדות הממשלה דרשנו מהם אחריות לכיסוי מלוא הוצאות הייצור כל עוד הם קובעים שיווק ומחירי פיקוח לחלב ומוצריו. בדיקת הוצאות הייצור והבטחת כיסויין היוו את מרכז דיוניה של ועדת החלב. ייתכן והיא שקלה גם את האפשרות של העלאת מחיר החלב לצרכן ודנה

אותה לשלילה, אולם אין בשימת החלטה זו בראש ההודעה ביטוי נכון למסקנות הועדה והמלצותיה. התחשיב להוצאות קיום פרה לשנה המצורף לגוף הדו"ח מסתכם בסכום של 1039.334 ל"י לעומת 1127.330 ל"י סיכום התחשיב שהוגש על ידינו בינואר השנה. אפילו נתעלם מן הקריצות השרירותיים בסעיפים השונים ונקבל לרגע את סיכום תחשיב הועדה הרי הוא קובע — לפי 3676 ליטר התנובה הממוצעת השנתית הנקובה בדו"ח 283 פרי הוצאות ייצור לכל ליטר חלב. בתוספת הוצאות קירור והובלה, שהן לפי מסקנות הועדה 21 פרי לליטר, מגיעות הוצאות הייצור לכל ליטר חלב ל-304 פרי. לכן המשמעות האמיתית של מסקנות הועדה היא שקיים פער של 500 פרי בין המחיר הרשמי ליצרן לבין הוצאות הייצור.

המלצות הועדה ניתנות בשני כיוונים: האחד, שייבא להורדה מידית של 9—7 פרי מהוצאות הייצור והשני חותר לטווח ארוך בדרך של הורדת הוצאות הייצור ע"י ייעול העבודה. ההמלצות מדברות בעד עצמן ואין צורך בניתוחים מעמיקים כדי להוכיח באיזו מידה הן אינן פותרות את הבעיה, אפילו בממדים המצומצמים בהם הציגה אותה הועדה.

המלצת הועדה, לבסס את חישוב הוצאות הייצור על תנובה ממוצעת של 4000 ליטר דורשת הבהרה מידית מצד משרד החקלאות. עד כה מקובל היה לקבוע את התנובה הממוצעת על ידי חישוב של מספרים קונקרטיים בסוף כל שנה. כמובן שאפשר ללכת בדרך הפוכה ולקבוע את התנובה הממוצעת מראש על רמה מסוימת רצויה — במקרה הזה 4000 ליטר. ברור אז, שכל עדר שהוא למטה מן הממוצע

הלואות לעתיד לבוא, אשר היקפה ותכנה לא פורטו.

אנו דוחים את המסקנות וההמלצות כאחד ודורשים את העלאת המחיר ליצרן כדי כיסוי הוצאות הייצור הממשיות. אנו מקבלים בברכה את ההצעה להרכיב מועצה לענייני חלב מנציגי ציבור ושליחי המשרדים, אולם עליה יהיה לבדוק את כל הפרשה מחדש ולפעול לפי מסגרותיה היא.

הקבוע מראש וכוה כיום מרבית העדרים שלנו אחד דינו להשחט. מה פירוש המלצה זו של ועדה אשר סגן שר החקלאות עמד בראשה וחתום עליה?

בתשט"ז יגיע שיווק החלב לכדי 105 מיליון ליטר. לפי מסקנות הוועדה יסבלו מגדלי הבקר בחשבון כולל הפסד של 3.150.000 ל"י. תמורת זאת מציעה הוועדה הטבות בהוצאות הייצור שתסתכמנה ב־945.000—735.000 לירות ותכנית

### נפל דבר בפרשת המחלות הבלתי מוגדרות

אחרים טענו לעודף חלבונים מתוך האכסה גדר שה באספסת. במשך כל הזמן נמשך משא תור כחה על רשלנות והזנחות של בוקרים בכל הנור גע לטיפול והזנת הבהמות, שגרמו כביכול להתפשטות המחלות. היתה גם אפיוזדה של סילניום במשק נאות מרכזי אשר יותר משהבהירה את הפרשה היא הובילה לפסים לא נכונים בבקשת הגורמים האמתיים.

ב־1953 נודעו תוצאות המחקר האמריקאי שעסק בהופעות דומות לאלה שלנו והצליח לגלות, כי ביסוד כל הופעות המחלה מונח הרעל Highly chlorinated Naftalin. החומר הזה המכונה אופלין שימש להשבחת משחת סיכה מסוימת של הפירמה "סינקלר" והגיע לגוף הבהמות באמצעות מזון מרוכז שנכבש במכשירים אשר סוכו במשחה זו.

התגלית האמריקאית עוררה תקוות למצוא גם אצלנו את גורם המחלה אם כי חסר הקשר הישיר, כיון שאין אנו מאכילים פתית־מזון מרוכז כדוגמת אלה שהביאו להרעלה בארה"ב. משרד החקלאות החל מיד בפעולה להביא ארצה את פרופ' אולפסון שעמד בראש המדענים האמריקאים ולבקש את עזרתו בתכנון וביצוע המחקר אצלנו. ד"ר שטורמן נפגש בעת ביקורו בארה"ב ב־1953 עם הפרופסור וענין אותו בבעית המחלות הבלתי מוגדרות בעדריו. בהזדמנות פגישה זו הביע פרופ' אולפסון את נכונותו לבוא לעזרתנו ואף אמר, שלפי התאורים — שקיבל מאת ד"ר שטורמן — קרוב לוודאי שגם אצלנו נגרמה המחלה ע"י הרעלה בנפתלין רווי כלור. עברו שנתיים יקרות עד שנגמרו הסידורים

באביב 1948 הוזריבה מחלה בלתי ידועה את עדר הבקר של קבוצת משמר השרון. המהלך המהיר של המחלה ואין־האונים של הרפואה הוטריןרית הדהימו את ציבור הבוקרים והשרו מצב של אי־בטחון על כל המשקים. חוסר הידיעה על דרכי ההדבקה והתפשטותה של המחלה, החרימו את המצב עוד יותר.

מאז התפרצות המחלה במשמר־השרון ועד היום הופיעו סימני מחלה דומים במקומות שונים בארץ מבלי לגלות את הגיון התפשטותה. מידת הנזק היתה שונה — החל מהחרבת עדרים בשלמותם ועד להופעות קלות שהיו ספק הפרעות חולפות, ספק מחלה מוגדרת. במקרים אחדים היא פגעה בעיקר בגידול ואילו באחרים, בבהמות המבוגרות וכולדות ברחם אמם, מבלי שתסתמן חוקיות או קשר כלשהם בין מקרה למשנהו. ההרפעה האופינית היחידה היתה שהמחלה פקדה כמעט אך ורק עדרים במשקים קבוציים.

במשך כל התקופה האמורה לא פסקו מאמצי אנשי ההלכה והמעשה במקצועות הקשורים בענף שלנו, להתחקות אחרי המחלה ולגלות את מעוררה. בתחילה היו נסיונות של יחידים ומאוחר יותר, מונה ע"י משרד החקלאות צוות מדעי והורטל עליו מחקר שיטתי באמצעות תצפיות במשקים ובדיקות במעבדות. בתקופות שונות גברו סברות שונות ביחס לטיב המחלה וסיבותיה. בעיקר נפוצה והתאזרחה הדעה, כי לפנינו קבוצה של מחלות שונות שהן כנראה תוצאה משנית של גורם אשר מחליש את הבהמות ומכשיר אותן לקליטת המחלות השונות. היה מי שחיפש את הסיבות בגורמי חסר (בעיקר אויטמינוזה) ואילו

מוע מפי אולפסון ושטורמן על עבודתם ומסקנר תיהם. הרצאות שניהם התקבלו ע"י קהל החברים תוך הרגשת הקלה ותודה לאורח ולאנשינו שעזרו לידו ויש לברך את הנהלת ה"חקלאית" על יזמתה.

אין ספק שפרשה כאובה ומרובת נזקים, כפרשת המחלות הבלתי מוגדרות ראויה לסיום בגילוי דעת מפורט ומוסמך על דעת משרד החקלאות והצוות המדעי שפעל בשמו. חשיבותו של גילוי דעת כזה, אינה רק למען ההיסטוריה, הוא הכרחי למען בירור מוסדות של בעיות אקטואליות בכל הנוגע לקביעת נזקים ותביעת פיצויים, לשיקום עדרים ורהביליטציה של חברים בוקרים שנשאו בעול העבודה תוך האשמות מן החוץ ופיקפוקים פנימיים — ולא נואשו.

ציבור הבוקרים מצפה לגילוי הדעת בקוצר רוח.

יחד עם הדרישה לגילוי הדעת נתבע משרד החקלאות לבוא לעזרתם של המשקים שנפגעו, בכל הדרכים ובכל האמצעים. מכת המחלות הבלתי מוגדרות התגלתה כאסון שירד עלינו ממש כאסון טבע שלא היה בידי אדם למנעו. בכל מקרה אשר כזה, חובה אלמנטרית היא לממשלה להחליץ לעזרת הנפגעים ולהעמידם מחדש על רגליהם.

הפרוצדורליים ורק בראשית השנה הזו הגיע פרופ' אולפסון לארץ. יחד עם ד"ר שטורמן ובעזרת המכון הוטרינרי ורופאי השדה, עשה עבודה שיטתית בסקירת דוחות שהצטברו במחלקה הוטרינרית של ה"חקלאית", בעיון בחומר שנשמר במכון הוטרינרי, בביקורים במשקים ובניסויים עם עגלים.

והנה נפל דבר בפרשת המחלות הבלתי מוגדרות: השערת הפרופסור התאמתה, הרעל אופלין וזהה כגורם המחלות הבלתי מוגדרות ונמצאה קורלציה יפה בין השימוש במשחת הסיכה המורעלת לבין הופעת המחלה במשקים השונים. ההתחקות אחרי אפני השימוש במשחת הסיכה במכרות נות החקלאיות גילתה דרכים רבות בהן אפשרית חדירת הרעל באמצעות המזונות הגסים לגוף הבהמות. זו היתה תרומתה המיוחדת של העבור דה המשותפת עם הפרופ' אולפסון בישראל לחקר הכללי של המחלות הבלתי מוגדרות.

על תוצאות חשובות אלה נמסר עד כה לציבור הבוקרים ע"י הודעה מטעם מנהל האגף לבעלי חיים ובה ציטטה מתוך מכתב הפרופ' אולפסון למנהל האגף מלווה מספר הערות. בערב הרצאות מיוחד שנערך ע"י ה"חקלאית" אור ליום האספה השנתית — בלטה אי-השתתפותם של נציגי משרד החקלאות ואנשי הצוות המדעי — היתה לנציגי המשקים הזדמנות לש-

### „נס חלב“ (חלב יבש)

ההישג האחרון של תעשיית החלב האמריקאית הוא קביעת שיטה לעיבוד חלב כדוגמת ייצור הנסיקה, כלומר הפיכתו לאבקה הנמסה כליל במים. דרכי ייצור האבקה הזו ותכונותיה הן שונות מאלה של קמח החלב המיוצר כבר עשרות שנים אחדות. לבוקרים המשתמשים בקמח חלב להגמעת עגלותיהם ידוע הקושי של הכנת התמיסה המתאימה ולמעשה זה אפשרי רק בעזרת אמצעים מכניים משוכללים. עובדה זו, היא שמנעה את השימוש בקמח חלב ע"י עקרת הבית שימוש רחב יומיומי. המוצר החדש, לעומת זאת, מאפשר הכנת כוס חלב על ידי בחישת כמות מתאימה של אבקה בעזרת כפית טה ישר בתוך כלי השתיה. החלב המתקבל בדרך זו הוא שווה בטעמו לחלב טרי.

בצדק רואים אנשי המקצוע בשיטת עיבוד זו דרך מהפכנית חדשה אשר תענה — כדברי ה"מילק פרודוקט ז'ורנל" על תפילת עקרת הבית ומאידך תפתח אפשרויות בלתי משוערות בשטח ההובלה, האיסון והשיווק של החלב, אשר אלה מצידן עלולות להביא לשינויים מרחיקי לכת במשק החלב כולו. המפעלים הגדולים של תעשיית החלב ושוקו בארה"ב כבר החלו במרוץ ההתחרות על כיבוש הצרכן למוצר החלב ה"פילא" וחזקה עליהם שבקריב יגיעו לטיב מעולה ולאחידות בתוצרתם, אשר יבטיחו את חדירתו המהירה לשימוש היומיומי.